

משרד החינוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

גליונות לעיון בפרשת השבוע
בעריכת ד"ר נחמה ליבוביץ - שנת העשרים וחמש

נח (תשכ"ו)

הפטרה ישע' נ"ד א' - י"ז, נ"ה א' - ה'
נ"ה א' - ה'

א. הוי כל צבא לכו למים ואשר אין לו כסף...

ראב"ע אלה דברי השט לאומות העולם בימים ההם, מי שירצה ללמוד תורה ד"ה שברו ואכלו: השעם על החכמה, כטעם (יחז' ג' א') "אכול את המגילה הזאת, וכי החכמה לבשמה כמו מאכל לגוף. ד"ה יין וחלב: כי שניהם הם כמו מאכל ומשתה, וכן יודו חכמי הרפואות. וטעם "יין וחלב", כי התורה במשלה בהם.

שד"ל: מדבר עם ישראל שיעמדו בגלות בזמן הקרוב אל הגאולה.

ד"ה לכו למים: המסיל ההצלחה שאחר הגאולה, אשר לא תהיה מצדנו, כי אם מצדו ית' ע"י אותות ומופתים, למים שאין צורך לקנותם בכסף, כי נמצאים ברוב המקומות.

ד"ה ואשר אין לו כסף: גם מי שאין לו כסף ימצאם, כן אתם שמעו אלי ושובו בתשובה, יעזוב רשע דרכו ואגאל אתכם.

- (1) מה המשותף ומה השונה בדברי שני הפרשנים?
- (2) איזה בראה לך מתאים יותר להקשר?
- (3) ראב"ע מביא להוכחת סמליות האכילה את יחזק' ג' ואלו לסמליות היין והחלב לא הביא פסוק. למה?
- (4) על איזה פסוק (או אלו פסוקים) בישע' יכול שד"ל להסתמך בפרשו את הסמליות שבשתיית מים?

ב. נ"ה א': הוי כל צבא לכו למים ואשר אין לו כסף לכו שברו ואכולו ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב.

אברבנאל: אמת הענין בכתובים האלה הוא שהנביא עשה בישראל מדרגות, כי מהם יהיו צמאים גם רעבים "לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה'" (עמוס ח' י"א) וכמאמר המשורר (תהלים מ"ב ג') "צמאה נפשי לאלוקים לאל חי" ואליהם היתה הקריאה הראשונה "הוי כל צמא לכו למים" שהיא התורה והשפע אשר יבוא בזמן ההוא בירושלים, כמו שאמר הנביא זכריה (י"ד ח') "והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים חצים אל היס הקדמוני וחצים אל היס האחורי בקיץ ובחורף יחיה", שהוא גם כן רמז אל השפע התורני שיצא לכל הארץ כמו שאמר (ישעיה ב') "כי מציון תצא תורה" ועל זה אמר "לכו למים".

עוד שער מדרגה אחרת מהאנשים שאין להם צמא ותאווה ותשוקה רבה, והם עמי הארץ שאין בהם עיון, וכבר ידעת שסלת "כסף" הנחתה הראשונה היא הכוסף והתאווה, ומפני שמכת הכסף יכספוהו הכל, לכן מפני הכוסף אליו יקרא "כסף".

והנה העיון המחקרי יתואר בכסף, לפי שבני אדם כוספים, וזו עו שמפני זה קראו לחכמה העיונית "פילוסופיא" ואת הסעין בה "פילוסוף". שפרשו "חשק החכמה". ולכן אמר הנביא כאן כנגד האישים שאין בהם ידיעה ולא חכמה ולא כוסף אליה "ואשר אין לו כסף לכו שברו ואכולו". ר"ל: אע"פ שאתם חסרים סכל ידיעה ולא כוספים אליה, לכו ללמוד ולהטריח עצמכם בלימוד התורה ואז תאכלו ותהנו מסנה, וכמו שאמר "יגעת ולא מצאת אל האמין".

ומלת "שברו" היא כפשוטה מלשון שבירת הגוף ויגיעתו, וכמו שדרשו חז"ל "זאת התורה אדם כי ימות באהל" (במד' י"ט י"ד) "אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה", שהוא רמז שיטריח גופו וישברנה, ולכן נקראת התורה "תושיה" - שמתשת כחו של אדם.

האסגם חזר לומר "ולכו שברו" להגיד שהיגע בתורה לא לבד יזכה לדעת פרוש המצוות המעשיות שתאר בשם אכילה כמו שאמר "לכו שברו ואכולו", אבל גם יזכה לדעת האמתיות והאמונות העליונות, ואותם תאר ביין וחלב, כי המצוות המעשיות כנה בשם אכילה והאמונות בשם משתה היותר שלם שאפשר.

- (1) כל המפרשים - כיהודים ושאינם יהודים - פרשו פסוקנו לפשוטו שלא כמשמעו. אברבנאל מוציא גם סודי פשוטו. הטבר במה הוא מוציא ממשוטו?
- xx (2) מה אלצו לפרשו שלא כפשוטו?
- (3) האם פרש אברבנאל כאן את זכריה י"ד ח' כפשוטו?

(גליון נח תשכ"ו - חמש)

ג. לפי דעת כמה מפרשים דומה פסוק א' בפרקנו לישעיה מ"א י"ז, כלומר: המוזמנים לשתייה הם אותם עניים ואביונים המוזכרים שם וצמאונם אחד.

מה דעתך?

ד. ג': חסר אזנכם ולכו אלי שמעו ותחי נפשכם.

ראב"ע ד"ה: חסר: ולכו ממקומכם אלי כמו (שופטים ד' י"ח) "סורח אלי אל תירא". מה הקשי המשותף לפסוקנו ולפסוק בשופטים?

שאלות בטעמי-המקרא

העורך: מיכאל פרלמן
קבוצת יבנה

א. בראשית ט' ד': אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו

רש"י ד"ה בשר בנפשו: אסר להם אבר מן החי, כלומר: כל זמן שנפשו בו לא תאכלו בשר.

ד"ה בנפשו דמו: בעוד נפשו בו.

ד"ה בשר בנפשו לא תאכלו: הרי אבר מן החי ואף "בנפשו דמו לא תאכלו", הרי דם מן החי.

רמב"ן (אחרי הביאור דברי רש"י) וזה כפי הפשט איננו נכון. אבל פירושו: אך בשר בנפשו - שהוא דמו - לא תאכלו, כי נפש כל בשר דמו הוא.

ר' אליהו מזרחי (פרוש על רש"י) ... אבל הנוסחא הנכונה שמצאתי היא: "בנפשו" - בעוד נפשו בו "לא תאכלו" - הרי אבר מן החי. בעוד "נפשו בדמו לא תאכלו" - הרי דם מן החי. ובי"ת "בנפשו" במקום "עם", כאלו אמר: הבשר בעודו עם נפשו לא תאכלו.

ומיתורו ד"דמו" דרשו שמלת "בנפשו" נדרש לפניו ולאחריו: בשר בנפשו, בנפשו דמו. ופרושו: הבשר בעודו עם נפשו. וכן: כשעם נפשו דמו, כשדמו עודנו עם נפשו לא תאכלו...

וכמזה לפי הפשט (שמות א') "את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך" שמלת "עבדו" משרתת לפניו ולאחריו.

רמב"ן ולי נראה, שיישוב המקרא, שאות וי"ו של "בנפשו" הוא במקום מלה "של" (כמו "וחיתו ארץ"). וטעם "בנפשו דמו" = נפש של דמו. ר"ל הנפש המחוברה עם הדם, שבו תפעל הנפש לכל מין ומין בבלי חיים, שמכא הנפש יתנועע הדם בתנועותיו ולחיות את בעלי החיים.

ראב"ע: כן טעמו: אך בשר עם נפשו שהוא דמו לא תאכלו, כטעמו: (דב' י"ב כ"ג) "לא תאכל הנפש עם הבשר" (ויקרא י"ח י"ד) "כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא".

ר' ש. ר. הירש (תרגום חפשי סגרמנית) אין לחבין דמו כתמורה לסלת "בנפשו" כי זה יתנגד להלכה, לפשט הכתובים ולפסוק הטעמים, כי הרי בני נח לא נצטוו על דם מן החי אלא על אבר מן החי בלבד. לא נאמר "אשר בו נפשו דמו" אלא: "בנפשו דמו".

וכן בא "אך בשר" בטעם מפסיק גדול, ולכן יש לקרוא: אך בשר - כל עוד דמו בנפשו - לא תאכלו.

(1) אלו פירושים נראים מתאימים לפיסוק הטעמים?

(2) אלו פירושים - מן הנ"ל - דוחה כנראה הירש בהסתמכו בין שאר הוכחותיו גם על פסוק הטעמים?

שאלות וגם תשובות יש להפנות לעורכת הגליונות ד"ר נחמה ליבוביץ, קרית-טשח, ירושלים